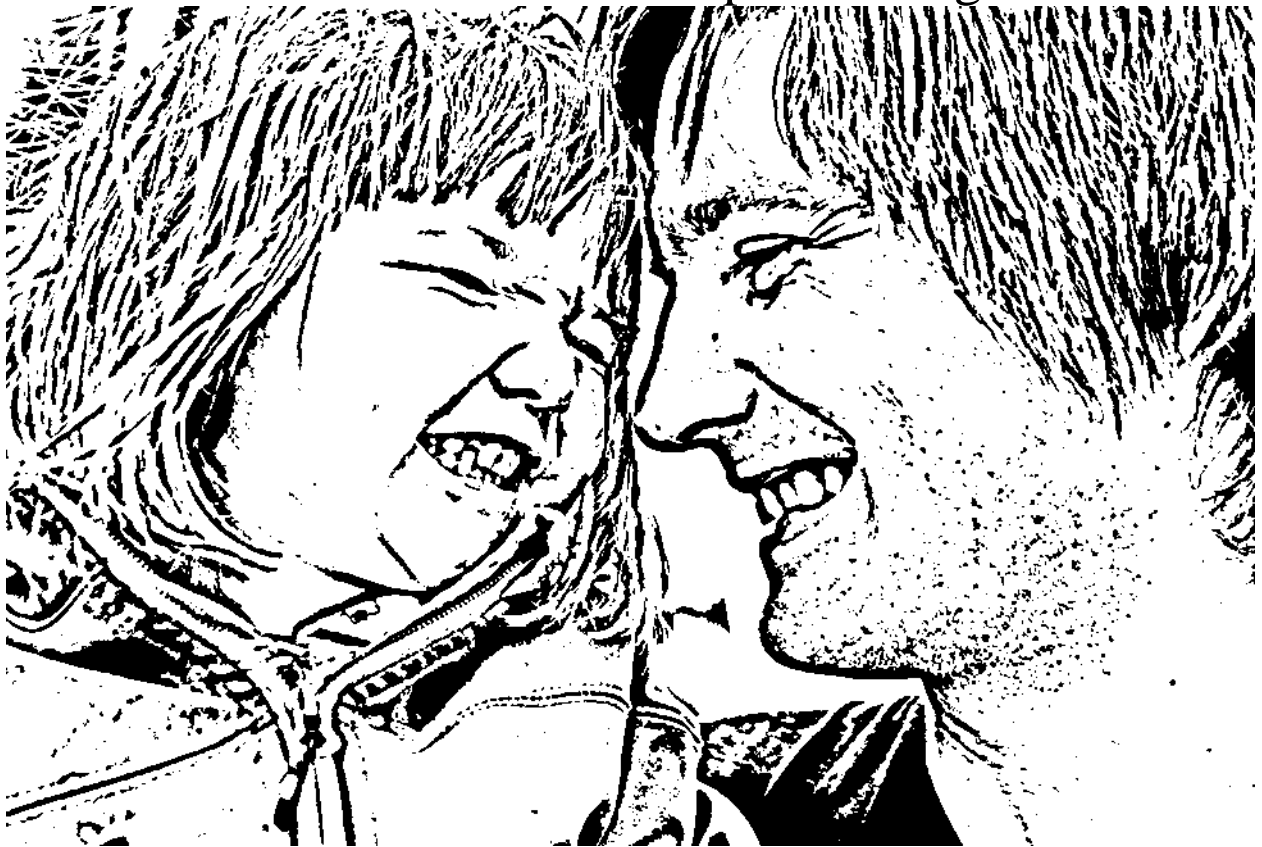

ICDP RAPPORT, 2013

Foreldreveiledning for fedre

International Child Development Programme

Ane-Marthe Solheim Skar
Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo
Dato: 24/3/2013

Innledning

Forebygging går ut på å handle så tidlig så mulig og helst før noen problemer har begynt å vise seg (Nesvåg, Backer-Grøndahl, Duckert, Enger, Huseby & Kraft, 2007). Støtte av foreldre gjennom foreldreveiledning er tenkt å virke forebyggende gjennom å støtte og fremme positive foreldrepraksiser og forebygge og finne alternativer til negative foreldrepraksiser så som psykisk og fysisk vold og negativ eller mangelfull kommunikasjon. Denne rapporten har primært fokus på ulike former for foreldreadferd hos en gruppe fedre som deltar i foreldreveiledning, foreldrenes psykiske helse og deres opplevelse av barnets sterke og svake sider, og hvorvidt dette endres etter deltakelse i foreldreveiledning.

Norge er gjennom FNs barnekonvensjon forpliktet til å beskytte barn og unge mot vold og overgrep og «anerkjenne og respektere deres grunnleggende rettigheter til liv, utvikling, beskyttelse og deltakelse» (www.fn.no). Om lag 100 000 barn hadde kontakt med barnevernet i Norge i perioden fra 2000-2010 (Zewdu, 2010) og forskning viser en trend med gradvis økning i barn og familier som blir henvist til barnevernet (Clausen & Valset, 2012). Barnevernsrelaterte saker henger ofte sammen med andre psykososiale utfordringer, så som fattigdom, lav utdanning, manglende sosial støtte, stressbelastninger og psykiske lidelser (se oversikt i Neumayer, Meyer & Sveaas, 2008), noe som må tas i betraktning ved tiltak overfor utsatte grupper. Det er sannsynlig at økningen i barnevernssaker delvis kan forklares med flere ressurser i barnevernssystemet. Likevel er det høye antallet bekymringsverdige, og den vanligste årsaken til en overtakelse av ansvar for barnet fra foreldre til barnevernssystemet er mangel på foreldreferdigheter (Clausen & Valset, 2012). Dette peker på viktigheten av å støtte foreldre i deres omsorgsrolle for å gjøre dem enda bedre i stand til å gi forsvarlig omsorg til sine barn. Det er i denne sammenheng viktig å sette inn forebyggende tiltak. Det er imidlertid særlig to faktorer som kan vanskeliggjøre forebyggende tiltak i form av foreldreveiledning; nemlig politisk vilje til å bruke midler på forebygging, og videre det stigma man som forelder kan oppleve ved å delta i foreldreveiledning. En fordel ved et generelt tilgjengelig program er at det implementeres universelt gjennom kommuner og etater som allerede jobber med barn og familier, noe som reduserer kostnadene knyttet til gjennomføring, og videre at det ikke kan knyttes tabuer og skam til deltakelse, i motsetning til en mer tradisjonell terapeutisk tilnærming som kan oppleves som ydmykende og som vil kunne føre til problemer knyttet til rekruttering (Hundeide, 2010). De fleste tiltak settes i gang etter at overgrep har funnet sted, og få tilbud er rettet mot forebygging (Pinheiro, 2006).

International Child Development Programme (ICDP) er et forebyggende omsorgsprogram rettet mot foreldre og andre omsorgsgivere. Programmet tar sikte på å fremme grunnleggende human og empatisk omsorg for barn gjennom en bevisstgjørende og erfaringsbasert metodikk. ICDP er kultursensitivt ved å ta opp universelle temaer innenfor omsorg, som likevel kan ha forskjellig uttrykk. Barne, ungdoms- og familiedirektoratets ”Program for foreldreveiledning” benytter ICDP-programmet som generell forebyggende intervensjon, og anvendes således i store deler av Norge (se www.icdp.info og www.bufetat.no/foreldrerettleiing).

ICDP-veiledning av fedre

Fedrene ble rekruttert fra områder med økning i barnevernsrelaterte saker, blant annet gjennom barnehager og barnevern. Gruppene ble ledet av sertifiserte ICDP-veiledere. ICDP-manualen som vanligvis benyttes i foreldreveiledning var grunnlaget for gjennomføring av kurset (se www.bufetat.no/foreldrerettleing). I tillegg ble det utformet materiell med fokus på aktuelle målgruppe, i dette tilfellet mannsgrupper med fokus på farsrolle for å fremme empati og forebygge negativ foreldreadferd. ICDP-veiledere fikk opplæring over to dager pluss tre halve dager med veiledning underveis gjennom 12 gruppemøter, som ble gjennomført gjennom ett totimerskurs i uken. Det ble holdt fem ICDP-grupper, med gjennomsnittlig seks fedre i hver gruppe.

Evaluering

Fedrene ble rekruttert til å delta i evalueringen under første gruppemøte, og svarte på spørreskjema i forkant og i etterkant av ICDP-deltakelse. Fem fedre kunne ikke delta på grunn av for svake norskkunnskaper, fire fedre kunne ikke delta på første gruppemøte og kunne derfor ikke delta i undersøkelsen og fem fedre svarte kun på det første spørreskjemaet.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste godkjente evalueringssprosjektet. Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk konkluderte med at prosjektet lå utenfor helseforskningslovens virkeområde. Alle deltakere fikk grundig skriftlig og muntlig informasjon om studien, og informert samtykke ble innhentet. Alle navn og annen demografisk informasjon som kunne knyttes til personen ble slettet etter at all data var innhentet, og svarene til deltakerne forøvrig ble lagret i låsbart skap. Spørreskjemadataene ble plottet inn i SPSS og analysert statistisk med t-tester og Wilcoxon Signed Ranks Test for å undersøke om det var endringer fra før til etter ICDP-kurset.

Det antas ikke å være noen risiko knyttet til deltakelse i evalueringen av kurset, noe tidligere evalueringer av ICDP tilsier. Likevel vil man hele tiden være bevisst det ubehag spørsmål i spørreskjemaet med fokus på foreldre-barn relasjoner kan frambringe. Eventuelle negative reaksjoner ville bli møtt med forespørsel om de vil ha henvisning videre, men ingen uttrykte behov for dette.

Målet for denne kartleggingen var å få informasjon om følgende forhold:

- 1) Hvordan skårer fedrene på psykisk helse, reguleringsmetoder og barnets sterke og svake sider før deltakelse i foreldreveiledning?
- 2) Hvordan skårer de på de samme målene etter foreldreveiledningen?
- 3) Opplever fedrene endrede relasjoner eller adferd etter deltakelse i ICDP?

Følgende instrumenter ble brukt:

- Demografiske spørsmål
- En skale skåret fra 0 (ekstremt ulykkelig) til 6 (ekstremt lykkelig) ble brukt for å måle grad av lykke i parforhold. Spørsmålet er fra “Dyadic Adjustment Scale” (Spanier, 1976).

- “Parent-Child Conflict Tactics Scales” (Straus, Hamby, Finkelhor, Moore, & Runyan, 1998). Skalaen består av 14 spørsmål som måler forskjellige grader av disiplinering (ikke voldelig disiplinering, psykologisk aggresjon og fysiske overgrep). Intra-observer reliabilitet (κ) er estimert til å være over 0.75 (Reichenheim & Moraes, 2006). I tillegg ble syv spørsmål som måler positive disiplinering inkludert.
- “Foreldrestrategi”: 13 spørsmål har blitt utformet for å måle foreldrenes foreldrestrategi basert på komponenter fra ICDP-programmet.
- “The Household Chaos Scale” (Matheny et al., 1995), bestående av 15 spørsmål som skåres som sant eller ikke sant. I tidligere evaluering av ICDP i Norge var Cronbach’s α .73 ved første måling (før ICDP) og $\alpha = .73$ etter ICDP (Sherr, Skar, Clucas & von Tetzchner, 2013).
- “Shona Symptom questionnaire” ble benyttet for å måle mental helse (depresjonssymptomer) (Patel, Simunyu, Gwanzura, Lewis & Mann, 1997).
- “Self-efficacy scale” (Schwarzer and Jerusalem, 1995) ble brukt for å måle fedrenes tro på egne muligheter til å kontrollere omgivelsene og forskjellige utfordringer (Murphy & Murphy, 2006, s. 291). Skalaen viser gode psykometriske verdier (Schwarzer, 1998).
- Spørsmål fra “WHO alcohol use inventory” ble brukt for å måle alkoholbruk
- ”Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)” (Goodman, 1997) ble brukt for å måle barnets sterke og svake sider slik fedrene ser det. Fedrene ble bedt om å vurdere barnet på en trepunktskala fra *stemmer ikke*, *stemmer delvis*, til *stemmer helt* i forhold til hver subskala: 1) emosjonelle problemer, 2) adferdsproblemer, 3) problemer med jevnaldrende, 4) hyperaktivitet, 5) prososial adferd. SDQ har blitt benyttet og validert i en rekke studier i mange land (Woerner et al., 2004; Goodman, Simmons, Gatward & Meltzer, 2000). Chronback Alpha i tidligere evaluering av ICDP i Norge var mellom $\alpha = .73$ - $\alpha = .80$ (Sherr et al., 2013).
- Fedrene svarte på spørsmål om kursinnholdet under utfylling av det andre spørreskjemaet.
- Fedrene ble i åpne svarkategorier spurt hvorvidt de merker forandringer hos seg selv, i familien og hos barnet som de tror har sammenheng med ICDP-kurset. Svarene deres er direkte gjengitt i resultatdelen. I tillegg ble de spurt 21 spørsmål om hvorvidt de har opplevd forskjellige endringer etter kursdeltakelse. Disse resultatene blir presentert i stolpediagram. Fedrene ble avslutningsvis spurt om de hadde noen tilbakemeldinger til selve kurset og gjennomføringen av kurset som vil kunne styrke tilbudet. Svarene til fedrene til dette spørsmålet er gjengitt avslutningsvis.

Resultater

Fedrene var mellom 24 og 54 år, med en gjennomsnittlig alder på 39. Ti var født i Norge og seks var født i andre land enn Norge. Som høyeste oppnådde utdannelse oppga fem videregående skole, seks at de har høyere utdannelse og to at de har annen utdannelse etter videregående skole. De fleste jobbet fulltid (12 stykker), mens en var hjemmeværende og to var studenter (se tabell 2). De fleste hadde en lavere årslønn enn gjennomsnittet for alle lønnsinntakere i Norge i 2012, som lå på rundt 470-530 000 (www.forskerforbundet.no). Femten av fedrene oppga at de var gift eller samboer, og en at han var single. De hadde mellom ett og fem barn, med et gjennomsnitt på to barn hver. Husstanden bestod av mellom ett til syv medlemmer (4 i gjennomsnitt). Fedrene ble bedt om å fokusere på det samme barnet som de ville fokusere på i gruppediskusjoner i ICDP-møtene når de svarte på

spørreskjemaet. Alderen på fokusbarnet varierte mellom 1-7 år (4 år i gjennomsnitt). Fem av fokusbarna var jenter, og ni var gutter (to oppgav ikke kjønn på fokusbarnet) (se tabell 1 og 2).

Tabell 1: Alder på far, antall barn, alder på fokusbarnet og antall medlemmer i husstanden

	N	Minimum	Maksimum	Gjennomsnitt	SD
Fars alder	14	24	54	39.14	7.794
Antall barn	16	1	5	2.31	1.078
Alder på fokusbarnet	13	1	7	4.19	2.016
Antall i hjemmet	16	1	7	4.13	1.360

Tabell 2: Sivilstatus, fokusbarnets kjønn, utdanning, arbeidssituasjon, født i Norge, lønnsnivå

		Antall	Prosent
Sivilstatus	Gift eller samboer	15	93.8
	Singel	1	6.3
Kjønn fokusbarn	Jente	5	31.3
	Gutt	9	56.3
	Ikke svart	2	12.5
Høyeste utdanning	Videregående	5	31.3
	Høyere utdanning	6	37.5
	Annen utdanning	2	12.5
	Ikke svart	3	18.8
Arbeidssituasjon	Fulltid	12	75
	Hjemmeværende	1	6.3
	Student	2	12.5
	Ikke svart	1	6.3
Født i Norge	Ja	10	62.5
	Nei	6	37.5
Årslønn	Under 150000	1	6.3
	150000-249999	4	25
	250000-349999	2	12.5
	350000-449999	4	25
	450000-549999	4	25
	Mer enn 549999	1	6.3

Fedrenes psykososiale helse

Parforhold, helse og livskvalitet

Gjennomsnittlig vurderte fedrene seg som lykkelig i parforholdet sitt. På en Likert skala fra 0 (verst) til 100 (best) vurderte fedrene helsen og livskvaliteten sin til å være omlag 75, og dette forholdt seg stabilt mellom de to målingene.

Depresjon

Fedrene svarte på spørsmål som måler grad av depresjonssymptomer. Av 14 mulige depresjonssymptomer så hadde fedrene i gjennomsnitt 6.3 depresjonssymptomer før ICDP og 7.6 depresjonssymptomer etter ICDP. Skårene kan ligge på mellom 14 (ingen depresjonssymptomer) til 28 (mange depresjonssymptomer). Fedrene viste en liten, ikke-signifikant økning fra 20.36 til 21.64 fra før til etter ICDP-deltakelse (se tabell 3).

Tabell 3: *Fedrenes skår på depresjon før og etter ICDP: Gjennomsnittlig skår, standardavvik, z-skår og signifikansnivå fra Wilcoxon Signed Ranks Test (*= signifikant)*

		N	Gjennom- snitt	SD	z	p
Symptomer på depresjon	Før ICDP	11	20.36	7.55		
	Etter ICDP	11	21.64	7.20	-1.130	.258

Alkoholbruk

Fedrene rapporterte generelt et lavt inntak av alkohol (se tabell 4). Ingen rapporterte at alkohol i løpet av de siste tre månedene hadde ført til problemer knyttet til helse, sosiale eller økonomiske problemer eller at de ikke har klart å gjøre det som er forventet av dem på grunn av alkoholbruk. Kun en rapporterte å ha hatt et problem i forhold til alkohol tidligere.

Tabell 4: *Hvor ofte drikker du alkohol?*

	Antall	Prosent
Ikke svart	1	6.3
Aldri	7	43.8
1-2 ganger i året	1	6.3
Hver måned	3	18.8
Hver uke	4	25.0
Total	16	100.0

Endringer i foreldreadferd etter deltakelse i foreldreveiledning

Foreldre ble spurt følgende spørsmål om sin egen foreldreadferd og selvtillit i foreldrerollen:

- 1) Jeg synes det er vanskelig å ha emosjonelle samtaler med barnet
- 2) Jeg blir ofte med på en lek som mitt barn starter
- 3) Jeg hjelper barnet med å legge planer
- 4) Jeg setter grenser for barnet
- 5) Jeg sier at barnet må være tøff og ikke gråte
- 6) Jeg er ikke sikker på meg selv som omsorgsgiver
- 7) Jeg håndterer det bra når barnet slår seg vrang
- 8) Selv om jeg er sint så hører jeg på hva barnet har å si
- 9) Jeg ser på meg selv som en god omsorgsgiver
- 10) Jeg viser ikke mye kjærlighet overfor barnet mitt
- 11) Jeg forteller historier for barnet mitt
- 12) Jeg snakker ikke mye med barnet
- 13) Jeg prøver å forstå hvorfor når barnet oppfører seg dårlig

Spørsmålene ble rekodet, slik at en gjennomsnittlig lav skår representerer bedre foreldreadferd. Fedrene viser en signifikant bedring fra før til etter ICDP, men en gjennomsnittlig skår på 29.14 før ICDP og 22.86 etter ICDP ($p=.028$) (se tabell 5).

Fedrenes opplevde mestringsevne (self efficacy) ble målt. Analysen viser at de skårer litt høyere etter ICDP-kurset, men denne endringen var ikke signifikant. Ved analyse av hvert enkelt spørsmål som utgjør «Self Efficacy Scale» så ser man at fedrene er signifikant mer enige etter ICDP-kurset i at «jeg klarer alltid å løse vanskelige problemer hvis jeg prøver hardt nok», og at «det er lett for meg å gjøre det jeg har satt meg som mål og å oppnå målene mine» (se tabell 5).

Tabell 5: Fedrenes skår på foreldreadferd og opplevd mestringsevne før og etter ICDP: Gjennomsnittlig skår, standardavvik, z-skår og signifikansnivå fra Wilcoxon Signed Ranks Test (*= signifikant)

		N	Gjennom- snitt	SD	z	p
Foreldreadferd	Før ICDP	7	29.14	8.15		
	Etter ICDP	7	22.86	4.45	-2.201	.028*
Mestringsevne	Før ICDP	15	27.27	6.12		
	Etter ICDP	15	28.67	6.40	-1.478	.139
Jeg klarer alltid å løse vanskelige problemer hvis jeg prøver hardt nok	Før ICDP	16	2.94	.77		
	Etter ICDP	16	3.44	.73	-2.126	.033*
Det er lett for meg å gjøre det jeg har satt meg som mål og å oppnå målene mine	Før ICDP	16	2.50	.82		
	Etter ICDP	16	2.94	.85	-2.111	.035*

Selvrapportert bruk av positiv disiplin, ikke-voldelig disiplin, psykologisk aggresjon og fysiske overgrep overfor barnet

Fedrene rapporterte en signifikant økning av positiv disiplin (for eksempel å rose barnet for å ha tatt et godt valg) fra før til etter ICDP-kurset. De viste videre en nedgang i psykologisk aggresjon mot barnet (for eksempel å true med å slå barnet, men ikke gjort det). Denne nedgangen nærmet seg signifikant på et .05 nivå. Fedrene viste videre en liten, ikke-signifikant nedgang i bruk av ikke-voldelig disiplin (for eksempel å forklare hvorfor noe er galt) og fysiske overgrep (for eksempel å riste barnet) (se tabell 6).

På spørsmål om fysiske overgrep før ICDP rapporterte en far at han har ristet barnet, en far at han har slått barnet med belte eller lignende gjenstand, en far at han har rist barnet med hånden, to fedre at de hadde slått barnet på hånden, armen eller beinet og en far at han hadde kløpet barnet 1-2 ganger uken i forveien. Etter ICDP rapporterte ingen fedre at de hadde ristet barnet, slått barnet med et belte eller annet objekt, slått barnet på hånden, armen eller beinet, mens to fedre rapporterte at de hadde kløpet barnet 1-2 ganger uken i forveien. Det var kun en manglende respons etter ICDP (for spørsmålet om de hadde kløpet barnet), mens det før ICDP var fire manglende responser (for følgende spørsmål: riste barnet, slå barnet med belte og to manglende responser på klype barnet) (se Tabell 6.1). Dette kan tyde på mer ærlige svar og dermed en ytterligere nedgang i fysiske overgrep etter ICDP. På spørsmål om psykisk aggresjon før ICDP rapporterte syv fedre at de hadde skreket til barnet 1-2 ganger og tre fedre at de hadde skreket til barnet 3-10 ganger uken i forveien. En far hadde bannet til barnet, to hadde truet 1-2 ganger med å kaste barnet ut hjemmefra, to hadde truet 1-2 ganger med å slå barnet og fire hadde kalt barnet sitt stygge ting 1-2 ganger uken i forveien. Etter ICDP rapporterte tre fedre at de hadde skreket til barnet 1-2 ganger og en far at han hadde skreket til barnet mellom 3-10 ganger, tre fedre at de hadde bannet til barnet, ingen at de hadde truet barnet med å kaste det ut hjemmefra eller truet med å slå barnet. En far hadde kalt barnet sitt stygge ting 1-2 ganger uken i forveien (se tabell 6.2).

Tabell 6: Fedrenes skår på positiv disiplin før og etter ICDP: Gjennomsnittlig skår, standardavvik, z-skår og signifikansnivå fra Wilcoxon Signed Ranks Test (*= signifikant)

		N	Gjennomsnitt	SD	z	p
Positiv disiplin (7-28)	Før ICDP	11	18.36	4.01		
	Etter ICDP	11	21.18	3.49	-2.374	.018*
Ikke-voldelig disiplin (4-16)	Før ICDP	11	8.00	2.24		
	Etter ICDP	11	7.82	1.72	-.702	.483
Psykologisk aggresjon (5-20)	Før ICDP	15	6.60	1.72		
	Etter ICDP	15	5.60	.91	-1.931	.053
Fysiske overgrep (5-20)	Før ICDP	11	5.27	.47		
	Etter ICDP	11	5.18	.41	-.577	.564

6.1 Fysiske overgrep i løpet av en uke

1. Ristet barnet

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	14	16
1-2 ganger	1	0
Missing	1	0
Totalt	16	16

2. Slått barnet med belte eller annet objekt

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	14	16
1-2 ganger	1	0
Missing	1	0
Totalt	16	16

3. Slått barnet på stumpen med hånden

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	15	16
1-2 ganger	1	0
Totalt	16	16

4. Slått barnet på hånd, arm eller bein

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	14	16
1-2 ganger	2	0
Totalt	16	16

5. Kløpet barnet

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	13	13
1-2 ganger	1	2
Missing	2	1
Totalt	16	16

6.2 Psykisk aggresjon i løpet av en uke

1. Skreket til barnet

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	6	12
1-2 ganger	7	3
3-10 ganger	3	1
Totalt	16	16

2. Bannet til barnet

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	15	13
1-2 ganger	1	3
Totalt	16	16

3. Sagt at du vil kaste barnet ut hjemmefra

	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	13	16
1-2 ganger	2	0
3-10 ganger	1	0
Totalt	16	16

4. Truet med å slå, men ikke gjort det

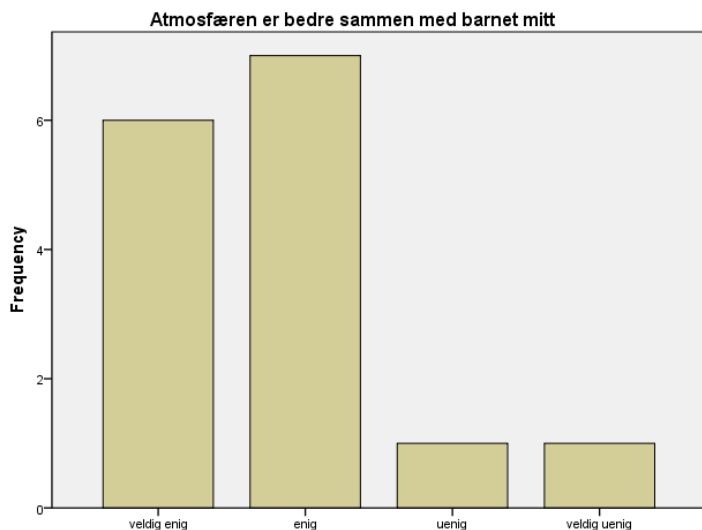
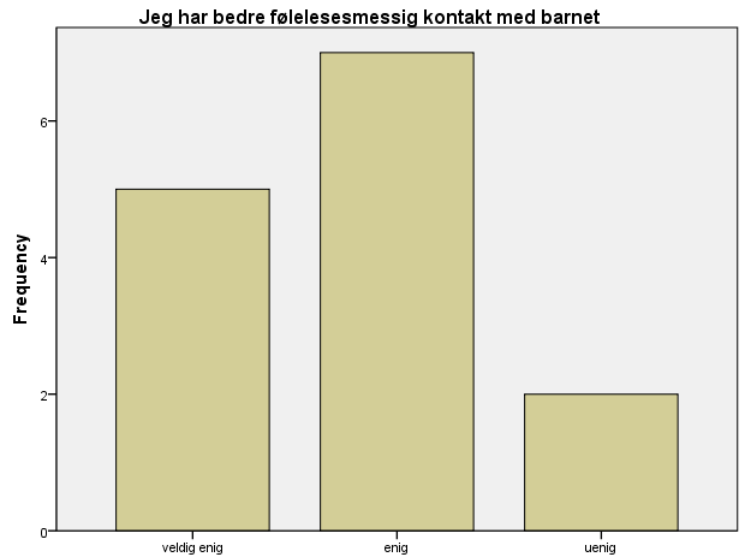
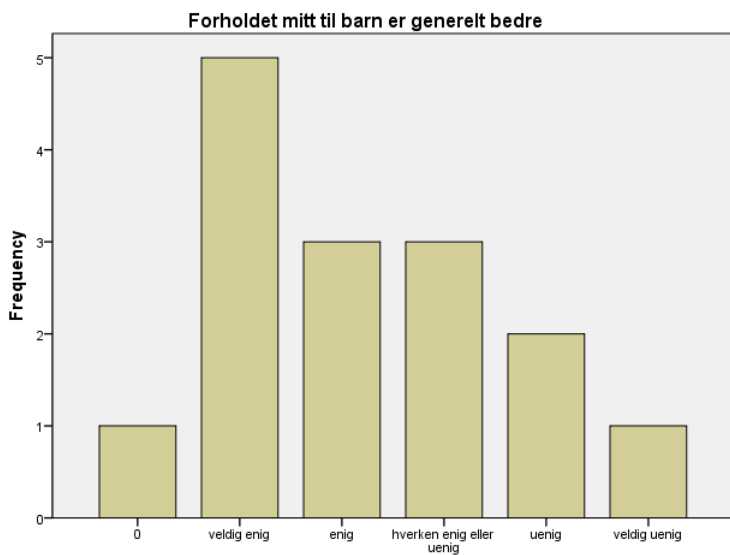
	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	14	16
1-2 ganger	2	0
Totalt	16	16

5. Kalt barnet dum eller lignende navn

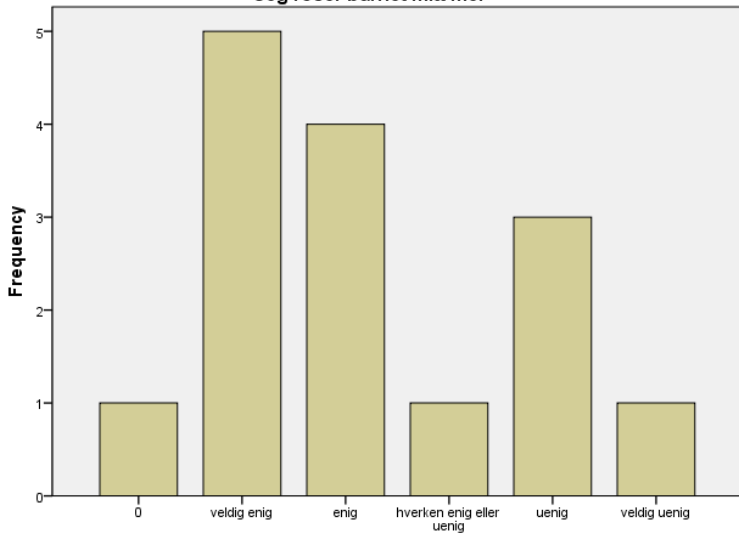
	Antall før ICDP	Antall etter ICDP
0 ganger	11	15
1-2 ganger	4	1
Missing	1	0
Totalt	16	16

På spørsmål om fedrene merker forandringer hos seg selv etter deltakelse i ICDP svarer de følgende:

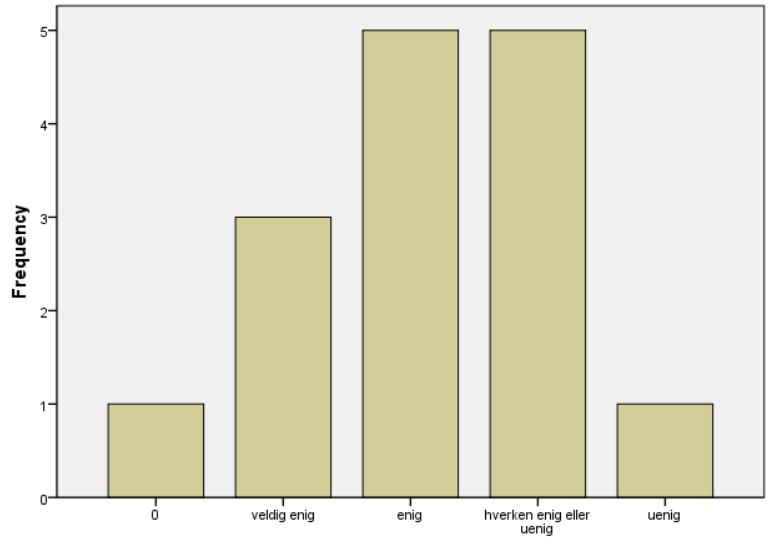
- *Tålmodig med barna og prøver å se ting i praksis, perspektiv. Verdsetter tid med barna (far 1).*
- *Stoler mer på meg som far (far 2).*
- *Jeg er roligere og tryggere på mine egne evner/ferdigheter som far (far 3).*
- *Vil være mer med meg (far 5).*
- *Selv om jeg er en god far innrømmer jeg at jeg har gjort noen gale ting (far 7).*
- *Har nok litt lettere å se ting fra barnets ståsted (far 8).*
- *Ser barnet på en annen måte, mer tålmodig (far 10).*
- *Mer forståelse for barnets følelser og handlemåter (far 11).*
- *Mer sikker, rolig og sikker for jeg vet andre har det likt (far 14).*
- *Blitt mer bevisst på min væremåte og interaksjon med barnet. Flinkere til å forhandle meg ut av fastlåste situasjoner med å bruke dialog (far 15).*
- *Mer motivasjon til å fortsette å være overfor barnet slik som jeg har vært hittil (far 16). Bedre selvkontroll. Gode kommunikasjonsevner, flinkere til å lytte og observere. Gi mer omsorg og vise empati. Bedre livskvalitet (far 17).*
- *Mer bevisst ved samtaler (far 20).*

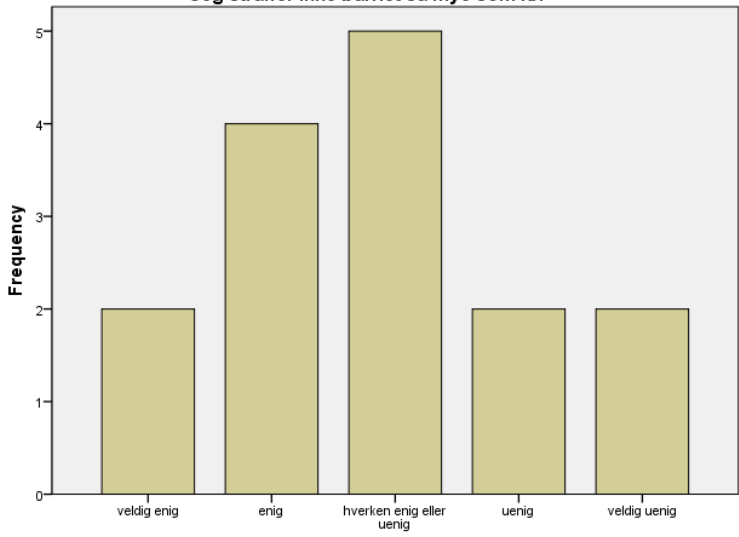
Jeg roser barnet mitt mer

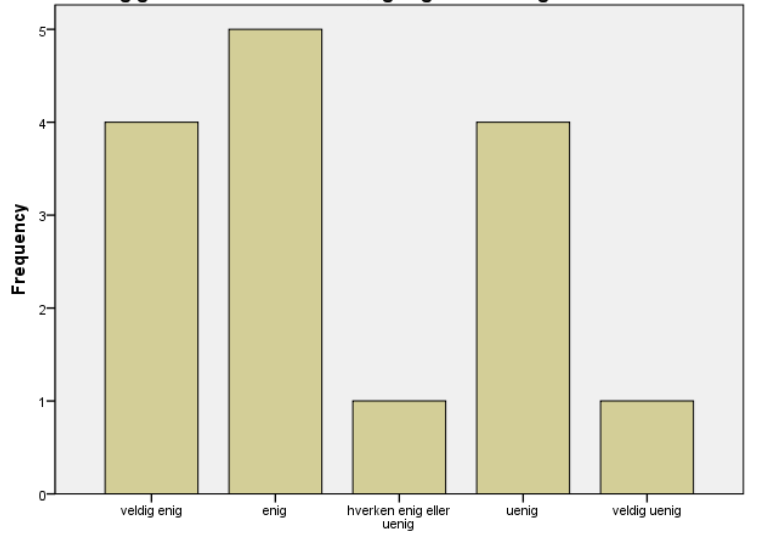
Jeg har blitt mer sensitiv og forståelsesfull

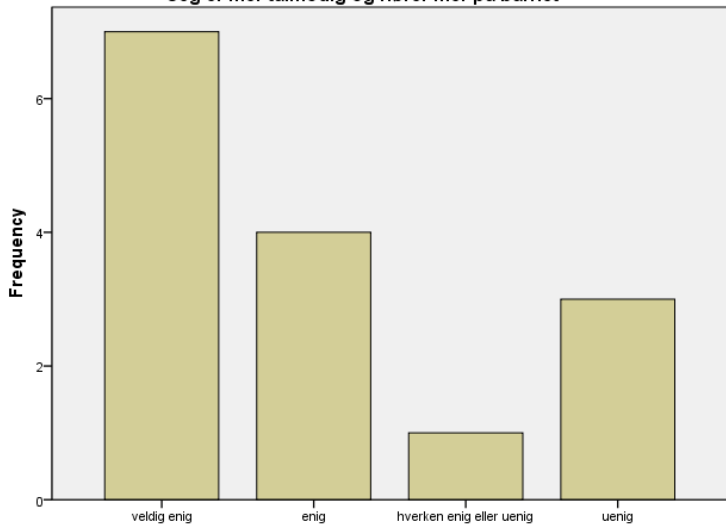
Jeg straffer ikke barnet så mye som før

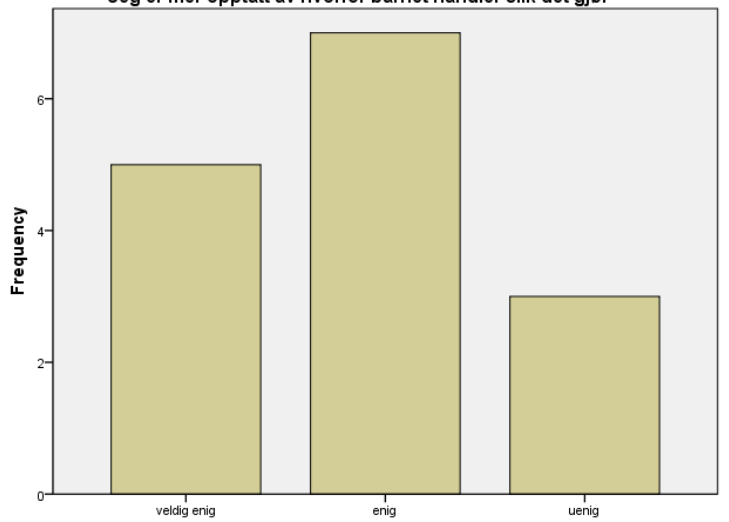
Jeg gir barnet mer frihet til å følge eget initiativ og interesser

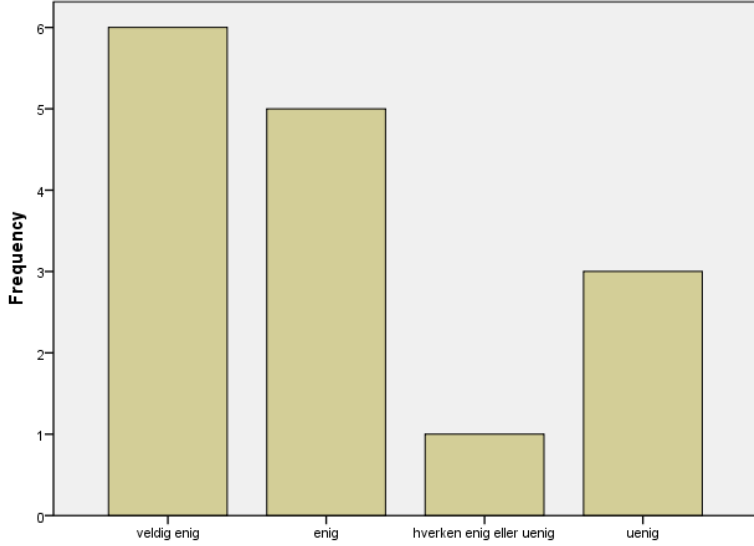
Jeg er mer tålmodig og hører mer på barnet

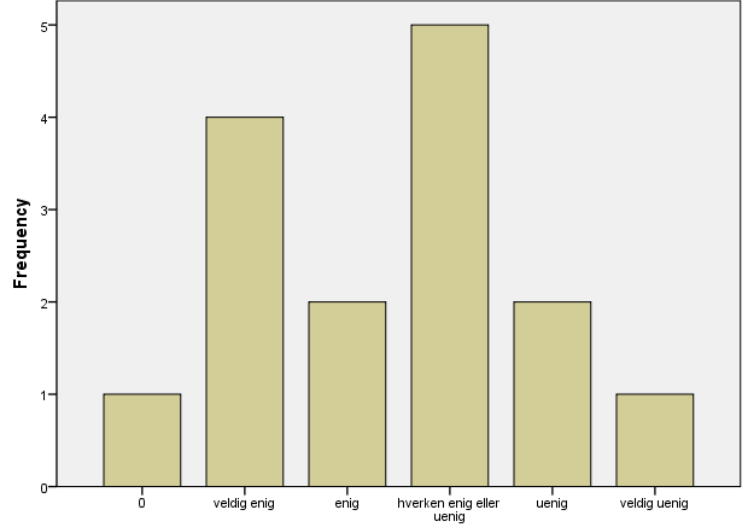
Jeg er mer opptatt av hvorfor barnet handler slik det gjør

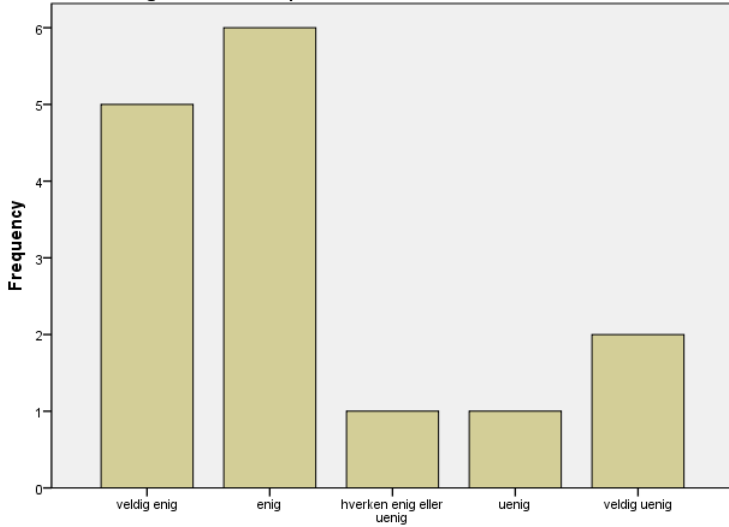
Jeg forstår bedre hva barnet mitt føler og tenker

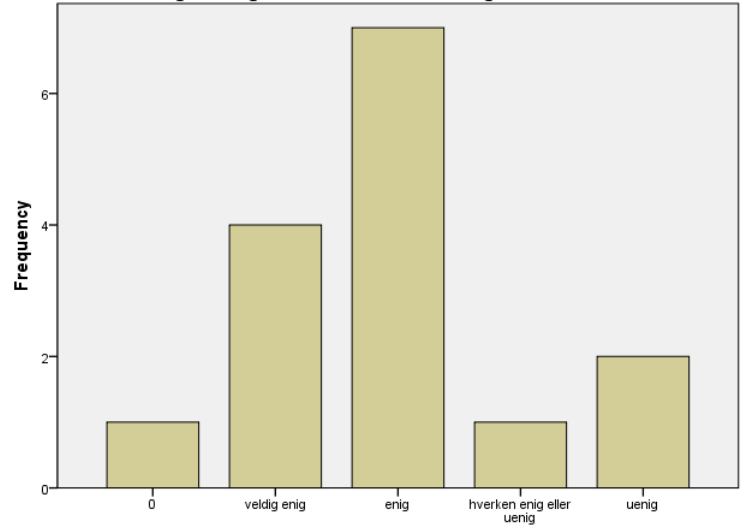
Jeg føler mer ansvar overfor barnet

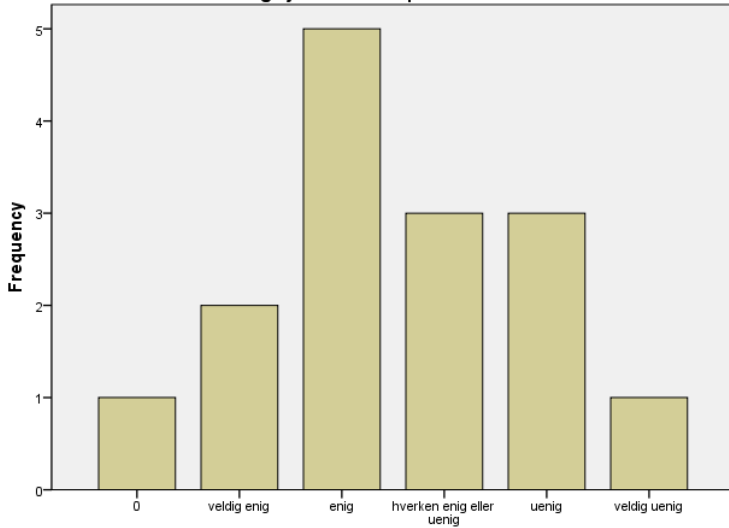
Jeg klarer å se de positive kvalitetene til barnet bedre

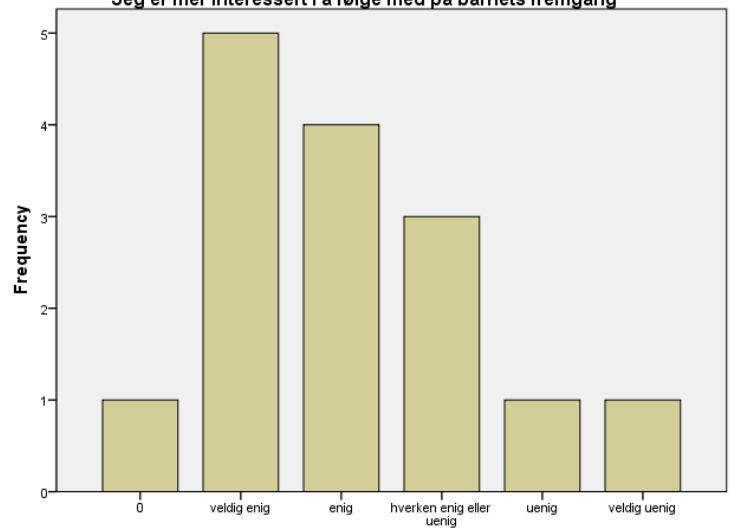
Jeg tar meg bedre tid til å forklare ting for barnet

Jeg kjefter mindre på barnet

Jeg er mer interessert i å følge med på barnets fremgang

Endringer i familien etter fars deltakelse i foreldreveiledning

Kaos i hjemmet

Fedrene fylte ut et skjema med 15 spørsmål som måler grad av forvirring eller kaos i hjemmet, for eksempel «jeg blir ofte involvert i andres krangler hjemme» og «vi har en fast morgenrutine hjemme hos oss». Spørsmålene ble rekodet, slik at en lavere skår representerer mindre kaos. Fedrene rapporterte mindre kaos etter ICDP-kurset, men denne nedgangen var ikke signifikant (se tabell 7).

Tabell 7: Fedrenes skår på uro i hjemmet før og etter ICDP: Gjennomsnittlig skår, standardavvik, z-skår og signifikansnivå fra Wilcoxon Signed Ranks Test (*= signifikant)

		N	Gjennomsnitt	SD	z	p
Forvirring og kaos i hjemmet	Før ICDP	13	4.308	3.376		
	Etter ICDP	13	2.845	2.304	-1.634	.102

På spørsmål om fedrene merker forandringer i familien etter deltakelse i ICDP svarer de følgende:

- *Balansert og harmoni, og tar tiden til hjelp og alt har sin løsning* (far 1).
- *Jeg og guttene er bedre knyttet sammen* (far 2).
- *Ikke så mye bråk, mer balanse* (far 5).
- *Kona ble glad og hele familien trives* (far 7).
- *Bedre kommunikasjon hjemme* (far 10).
- *Mer bevisste handlemåter, mer forståelse* (far 11).
- *Mindre uro, mer glede og lengre av gangen=glede til alle* (far 14).
- *Har fått mere kunnskap og forståelse for barn. God kommunikasjon, gode samspill, å være oppmerksom* (far 17).
- *Hører på meg veldig godt* (far 18).

Endringer hos barnet etter fars deltakelse i foreldreveiledning

Fedrenes vurdering av barnets sterke og svake sider

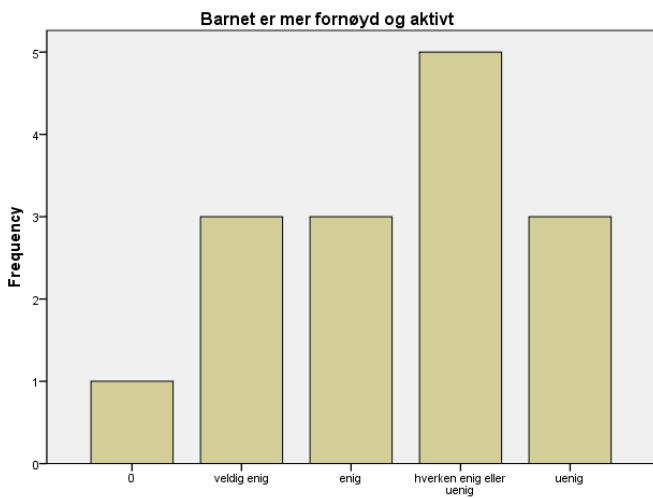
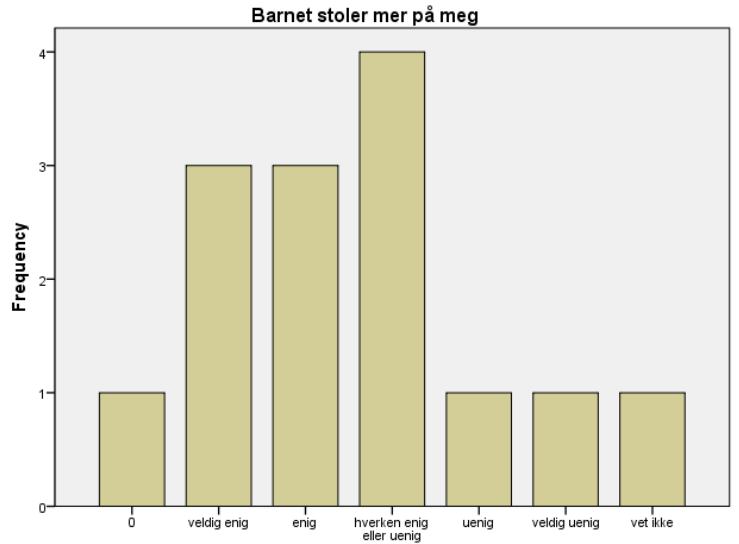
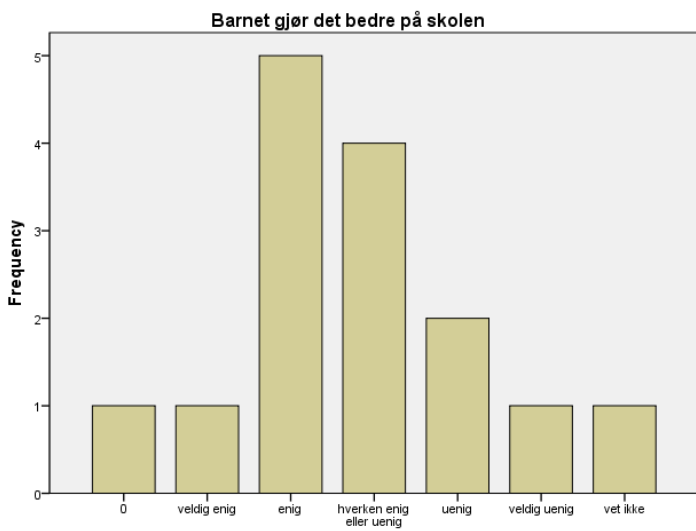
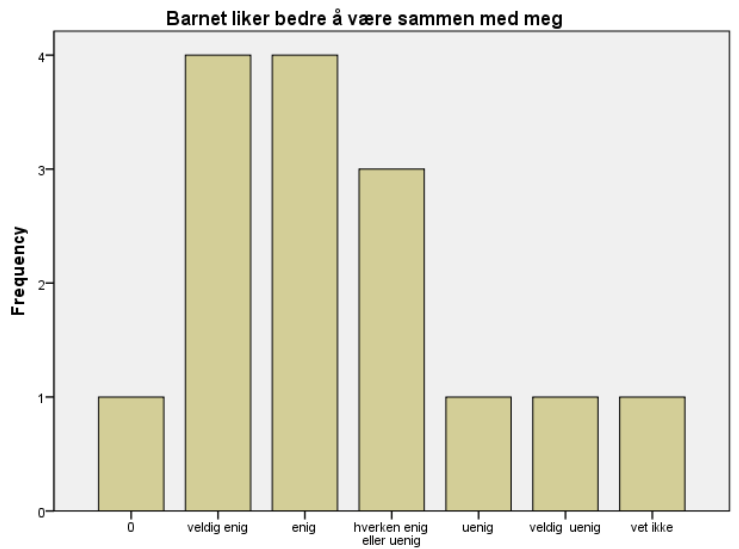
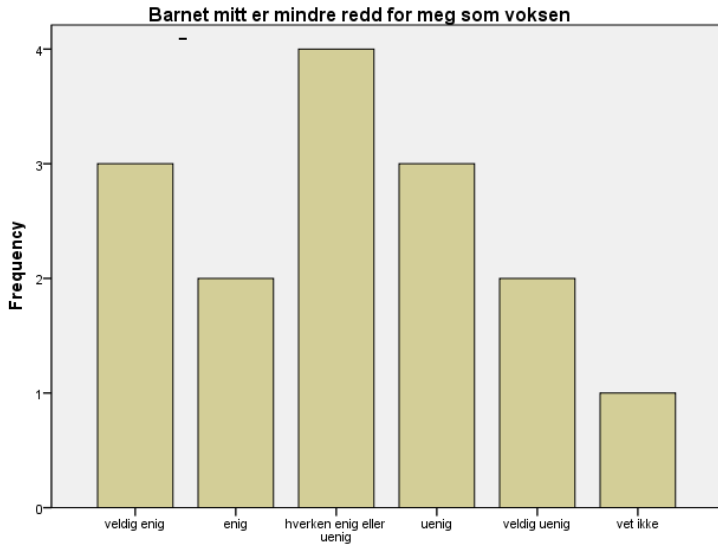
Fedrene vurderte barna til å være innenfor normalen hva gjelder emosjonelle problemer (0-3), problemer med jevnaldrende (0-2) og hyperaktivitet (0-5). Fedrene vurderte derimot at barna hadde mer adferdsproblemer enn det som regnes innenfor normalen (0-2) med en gjennomsnittlig skår på 3 (borderline). Som det kommer fram fra tabell 8 så rapporterer fedrene generelt en nedgang i barnets svake sider, og en oppgang i barnets prososiale adferd. Ingen av disse endringene fra før til etter ICDP er imidlertid signifikante (se tabell 8).

Tabell 8: Fedrenes vurdering av barnets sterke og svake sider før og etter ICDP: Gjennomsnittlig skår, standardavvik, z-skår og signifikansnivå fra Wilcoxon Signed Ranks Test

		Antall	Gjennom- snitt	SD	Z	p
Emosjonelle problemer (0-10)	Før ICDP	14	3.071	2.235		
	Etter ICDP	14	2.786	2.517	-0.608	.543
Adferdsproblemer (0-10)	Før ICDP	13	3.154	2.076		
	Etter ICDP	13	2.769	1.833	-0.725	.469
Problemer med jevnaldrende (0-10)	Før ICDP	14	2.429	1.393		
	Etter ICDP	14	2.571	1.284	-0.787	.431
Hyperaktivitet (0-10)	Før ICDP	13	4.077	1.706		
	Etter ICDP	13	3.462	1.713	-1.634	.102
Totale vansker (0-40)	Før ICDP	12	12.917	4.144		
	Etter ICDP	12	11.833	5.75	-0.763	.445
Prososial adferd (0-10)	Før ICDP	14	7.143	2.179		
	Etter ICDP	14	7.5	1.652	-0.675	.500

På spørsmål om fedrene merker forandringer hos barnet etter deltakelse i ICDP svarer de følgende:

- Barna samarbeider mer og vi er glade (far 1).
- Takler problemene med mor bedre (far 2).
- Lettere å følge med barna. Bedre kontakt (far 5).
- Roser barna mer, bruker mer tid sammen med barna. Jeg lytter hva barna sier. Barna trives, er glad og forteller mer (far 7).
- Jeg er mer konsekvent, barnet ser grenser raskere, mindre uenighet (far 14)
- Bedre kommunikasjon og følelsesmessig (far 17).
- God kommunikasjon (far 18).
- Positiv. Bedre samspill. God tone (far 20).

Fedrenes anbefalinger for å gjøre kurset enda bedre

- *Anbefaler kurset til andre foreldre og kjente (far 1).*
- *Flere kvelder (far 2).*
- *Oppsummeringsplansjen kunne ha vært tydeligere om hva hvert punkt innebærer. Mer styring fra møtelederen. Mindre trinnvis progresjon, mer av alt som er bra underveis. Noen hjemmeoppgaver var nyttigere enn andre. Litt språkutfordringer i gruppen som møtelederen kunne ha gjort mer for å bøte - repetere tydelig det som blir sagt (far 3).*
- *Enda lengre...! (far 5).*
- *Det er ikke alt i dette kurset jeg føler er like relevant for barn i enkelte aldersgrupper. Selv om det meste kan rettes mot barn i alle aldre, kan det være fornuftig å se på muligheten til å segmentere barneforeldrene i forskjellige grupper, slik som småbarn, skolebarn, ungdom. Også rette kurset mer direkte mot de gruppene. Kurset blir kanskje litt for generelt (far 8).*
- *Kunne vært lenger tid pr gang. Mer snakk om tema enn teori. Kurset har vært helt topp for min del. Har lært utrolig mye om ting og delt erfaringer med gruppen. Kurset anbefales på det sterkeste (far 10).*
- *Mer forståelig tekst for fremmedspråklige (far 11).*
- *Pass litt på språkbruk. Noe er vanskelig, setninger og sammensetninger. Kan bli tåkete og vanskelig for svake fremmedspråklige. Flott tid på kurset sammen med andre foreldre-fedre (far 14).*
- *Det er bedre nå. Jeg har lært mye fra kurset. Det er bedre for meg og barna (far 18).*

Konklusjon

Vi opplever i Norge en økning av barn og unge som er involvert i barnevernet. Foreldreveiledning er tenkt å virke forebyggende ved å støtte og fremme positive foreldreadferd og dermed styrke foreldre-barn relasjoner. Resultatene fra denne rapporten tyder på økt foreldrekompetanse hos fedre i etterkant av deltakelse i ICDPs foreldreveiledning. Fedrene oppga at de var blitt mer bevisste og mer engasjerte og at de følte seg tryggere i foreldrerollen. De rapporterte en nedgang i psykologisk aggresjon og fysiske overgrep mot barnet og en økning i positiv grensesetting. De opplevde at de hadde fått bedre kommunikasjon og bedre følelsesmessig relasjon til barnet, og at det var mer glede og bedre atmosfære i hjemmet.

Fedrene rapporterte forholdsvis høy grad av adferdsproblemer hos barna, noe som kan tyde på at man når en målgruppe som opplever utfordringer i forhold til foreldrerollen, utfordringer i forhold til barnets adferd eller en kombinasjon av disse. Fedrene rapporterer generelt en nedgang i barnets vanskeligheter etter at deltakelse i foreldreveiledning, men disse funnene nådde ikke et signifikansnivå på .05.

Dette var et pilotprosjekt i den forstand at nytt materiale var utviklet for å supplere den eksisterende generelle ICDP-manualen. Fedrenes tilbakemeldinger kan tyde på at det bør legges mer vekt på å formidle programmet på en enklere måte, for å gjøre det mer forståelig for tospråklige. Videre bør det vurderes hvorvidt det vil være hensiktsmessig med aldersinndelte grupper, for eksempel grupper for småbarnsforeldre og tenåringsforeldre.

Fedrene ga generelt inntrykk av at de syntes kurset var for kort. Det bør ikke kuttes i antall gruppemøter, og oppfølging bør tilbys der dette er mulig.

Det er viktig å ta med i beregningen at disse funnene er basert på selvrappport og mer forskning vil være nødvendig for å undersøke dette nærmere. Det er også rimelig stille et spørsmålstegn ved gyldigheten av resultatene, da et lite utvalg gir lav styrke i de forskjellige analysene. Det vil være nødvendig med flere studier for å verifisere funnene som har blitt presentert i denne rapporten. Til tross for disse svakhetene så gir resultatene støtte til den brede enigheten om at forebyggende intervensjoner reduserer negativ og fremmer positiv foreldreadferd og styrker familiære relasjoner.

Takk

Prosjektet ble finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet. Prosjektet ble gjennomført som et samarbeid mellom ICDP Norge, RBUP, ICDP International, enkelte bydeler i Oslo kommune og Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Takk til fedrene som deltok i denne kartleggingen, til veilederne som tilrettela for innhenting av data, og til alle samarbeidspartnere.

Referanser

- Clausen, S.E. & Valset, K.: Spedbarn og småbarn med tiltak fra barnevernet 1995 - 2008: Utbredelse av omsorgssvikt og risikofaktorer. Tidsskrift for norsk psykologforening, 2012, s. 643-648.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology, Psychiatry, and Allied Disciplines*, 38 (5), 581-586
- Goodman, R., Simmons, F. T., Gatward, R. & Meltzer, H. (2000). Using the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) to screen for child psychiatric disorders in a community sample. *Br J Psychiatry*. 2000 Dec;177:534-9.
- Matheny, A.P., Wachs, T.D., Ludwig, J.L., & Phillips, K. (1995). Bringing order out of chaos: Psychometric characteristics of the Confusion, Hubbub, and Order scale. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16, 429-444.
- Nesvåg, S., Backer-Grøndahl, A., Duckert, F., Enger, Ø., Huseby, G. & Kraft, P. (2007). Tidlig intervensjon på rusfeltet – en kunnskapsoppsummering. Stavanger: International Research Institute of Stavanger.
- Neumayer, S. M., Meyer, M. A. & Sveaass, N. (2008). Forebygging av vold i oppdragelsen. NKVTS.
- Patel, V., Simunyu, E., Gwanzura, F., Lewis, G. & Mann, A. (1997). The Shona Symptom Questionnaire: the development of an indigenous measure of common mental disorders in Harare. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 95, 6, 469-475.
- Pinheiro, P. S. (2006). World report on violence against children. Geneva: United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children
- Reichenheim, M. E. & Moraes, C. L. (2006). Psychometric properties of the Portuguese version of the Conflict Tactics Scales: Parent-child Version (CTSPC) used to identify child abuse. *Cad Saude Publica*. 2006 Mar;22(3):503-15.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy Scale. In Weinman, J., Wright, S., & Johnston, M. *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35-37). Windsor, England: Nfer-Nelson.
- Sherr, L., Skar, A-M. S., Clucas, Cl, von Tetzchner, S. & Hundeide, K. (in press). Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme.

Spanier, G. B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment - New Scales for Assessing Quality of Marriage and Similar Dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38(1), 15–28.

Straus, M. A., Hamby, S. L., Finkelhor, D., Moore, D. W., & Runyan, D. (1998). Identification of child maltreatment with the Parent-Child Conflict Tactics Scales: development and psychometric data for a national sample of American parents. [Research Support, Non-U.S. Gov't Research Support, U.S. Gov't, P.H.S.]. *Child Abuse Negl*, 22(4), 249–270.

www.icdp.no, mars 2013

www.bufetat.no/foreldrerettleiing, mars 2013

[www. Fn.no](http://www.fn.no), hentet fra <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen>, mars 2013

Zewdu, A. M. (2010). Health-related benefits among children in the child welfare system: prevalence and determinants of basic and/or attendance benefits. *Norsk Epidemiologi*, 20, 1, 77-84.